

50 år

siden

aula-

brannen:

En

Hans
Tveten

104812

DYSTRE MINNER: Det er dystre minner som dukker frem når Hans Tveten blar i fotoalbumet fra Tysklands-tiden for 50 år siden. Men det var mye humor i bildet også - og et enestående kameratskap og samhold.

«tysklandsstudent»

ser tilbake

De ble sendt hit og dit i kuvogner gjennom Tyskland, levde i konsentrasjonsleirer under umenneskelige forhold, gravde kanaler og pikket murstein, ble tvunget til å ta gullet ut av de dodes tenner, måtte stable opp likene...

De var norske studenter, og 30. november er det 50 år siden den tyske okkupasjonsmakten stengte Universitetet i Oslo og arresterte dem. Pensjonert overlege Hans Tveten i Elverum var en av dem, andre var de to pensjonerte overlegene Åsulf Skomedal, Elverum, og Arthur Voll, Hamar.

Dr. Tveten (74) gjør ikke noe nummer av dette. Han forteller nøkternt og skaglig, og fremhever først og fremst det enestående gode kameratskapet og samholdet i gruppa. «Die Achte» ble den kalt. Parolen fra Det akademiske kollegium og Studentenes fellesutvalg, «Verdighet, ro og disiplin. Det motsatte skader oss alle» var til god hjelp.

På 50-årsdagen samles 230 av «Tysklands-studentene» til minnemøte i aulaen og deretter til middag og samvær på Grand Hotell i Oslo.

Aulaen brønner

Helt våren og høsten 1943 hadde det vært mye uro ved Universitetet. Flere grupper ble arrestert, og at minister Schancke tok inn nazistudenten utenom reglene utløste voldsomme protester. Den 28. oktober ble aulaen satt i brann. Hvem satte fyr på? Alt peker mot den tyske okkupasjonsmakten, opplegget bar preg av Riksdagsbrannen i Berlin ti år før. Men reichkommissar Terboven nyttet anledningen, stengte Universitetet og arresterte nærmere 2.000 mannlige studenter. Av dem

ble 635 sendt til Tyskland i to plujer. Hans Tveten var med i den første sammen med 290 andre.

— Etter at vi alle sammen i mange timer hadde sittet stuvet sammen i aulaen ble vi utpå-middagen sendt ut på aulaplassen og på kvelden ført ned til Vestbanen og transportert til Stavern, husker dr. Tveten.

— Der ble vi innlosjert i brakker. Det var kaldt, jeg hadde bare vinterfrakk og en veske. Det var appeller hele tiden. Så begynte utplukking, oppstilling og tåpelige intervjuer. Det endte med at 291 ble valgt ut 9. desember, vi gikk på holka inn til Larvik og visste bare at vi skulle sendes til Tyskland til en særleir. Ombord på «Donau» traff vi en del norske politifolk som var arrestert og en del fra Grini.

En stygg leir

Båten gikk til Stettin. Fangene lå på halmhauger på dørkben. I Stettin var det utplukking igjen. Studentene sto oppstilt på brygga og frøs hele tiden. Tvetens gjeng ble sendt til Pöhlitz.

— Det var en stygg leir, sier Tveten. — Landskapet var helt flatt, tåken lå over det, og det var vaktårn og schæferhunder. SS-folk skrek og drev fanger ut og inn. Da begynte vi å skjønne at vi var ute på reise. 300 mann ble stuvet inn i tre rom i en brakke, der var ingen køyer, ingen stoler, ingenting. Vi ble stilt opp på appellplassen, og det ble holdt en lang tale som stort sett gikk ut på at hvis vi ikke fulgte ordre, ville vi bli skutt. Vi fikk ikke le og ikke plystre, vi måtte ta av oss hatten når vi møtte en tysker, vi måtte kort sagt lure at vi var fanger.

Her var gruppa noen dager, så var det å kjøre tog igjen, nå sammen med 61 mann fra Grini. De ble koblet av i Strassburg og sendt til Natzweiler som NN-fanger.

— Vi traff dem igjen i Neueng-

amme ved Hamburg halvannet år senere. Da var det 18 igjen, sier Tveten.

Et brød på 64

De øvrige fortsatte - 18 mann i en kupé med plass til åtte. Det gikk gjennom flatt, forstemmende myrlandskap, gjennom Küstrin og Leipzig og inn i Thüringen, gjennom Nürnberg, Stuttgart og Karlsruhe, stadig sørover. De hadde fått mat til to døgn, men turen varte i fem. Da de en kveld fikk utleveret et brød til deling på 64 mann, måtte gutta flere - tross alt.

Omsider kom de til Sennheim i Elsass. I mørke og silregn, ved 24-tiden natt til 20. desember. Her skulle «Die Achte» oppdras til elitekompani. Dette var en leir for germanske frivillige, fortalte obersturmführer Wilde.

— Vi skulle med tiden overta «det nye Norge», tyskerne betegnet aksjonen som et enestående prosjekt i verdenshistorien, forteller Tveten med et skjevt smil.

— Wilde så seg selv ridende på en hvit hest oppover Karl Johan med studenter etter seg. Tyskerne ville iføre oss SS-uniformer, og de som nektet ble truet med skyting. Det var 10-15 som nektet, vi fikk straffeekseris, men til slutt godtok tyskerne at SS-emblemene ble klistret over.

Fronten kom stadig nærmere. «Die Achte» ble flyttet i grupper til forskjellige steder. Tveten hørte til en gruppe som kom til Bitschweiler og ble satt til å grave opp en gammel kanal, andre arbeidet med rengjøring på denne stålfabrikken.

Jul i Buchenwald

Fronten nærmet seg, det hørtes stadig skyting, amerikanerne fløy stadig over fangene. Gruppa flyttet tilbake til leiren i Sennheim. Fronten kom nærmere og nærmere, krigsfanger kom forbi. En gruppe ble sendt inn i Das Reich.

— Vi begynte å gå gjennom Schwartzwald. En av gruppene kom til Freiburg midt i et bombeangrep, og en av vennene våre falt. Ellers døde 18-20 av totalgruppen av sykdom. Så gikk turen til Buchenwald, hvor alle gruppene ble samlet. Vi kom i Kleinlager, den verste avdelingen, hvor vi en tid var nær 600 mann i én brakke. Det som hjalp oss mye i Buchenwald var danskepakken, som ble sendt til de danske politifolkene. En av studentene sa: — Det er tre ting som fyller meg med ærefrykt. Det er stjernehimelen over meg, den moralske loven inne i meg og danskepakken ved siden av meg!

De visste at Hitler ville skyte fangene. De regnet ikke med at alle ville komme hjem.

Julen i Buchenwald i 1944 ble en rar jul.

— Vi laget et slags juletre av noen grankvister og pyntet med tinnfoliestrimer som ble kastet ut fra fly, husker Tveten. — En hyggelig russisk artistrupp på 14 kom på besøk og danset kosakk-danser, og vi avsluttet med å synge «Ja vi elsker» og «Der er et yndigt land.»

Bøddelen fra Lublin

1. mars 1945 var det oppbruddstemning. Gjengen ble stilt opp igjen og fraktet i kuvogner til

Weimar og derfra til Neuengamme, hvor alle nordiske fanger ble samlet. I Ehrfurt kom flyene.

— Det begynte å brenne i vognen vår, taket løsnest. Vi lå med hodene ned i ullteppene, noen løp ut av stasjonsområdet. Under transporten videre til Bremen var det stadig flyangrep.

Men de nådde Neuengamme - kanskje den verste av alle leirer. Her susle gummiokleiner over muslemennene under kommando av obersturmführer Thomann, bøddelen fra Lublin, som personlig, nærmest for sin fornøyelses skyld, hadde tatt livet av 20.000 mennesker...

— Vi ble avstumpet, sier Tveten. — Det er vel en naturlig forsvarsmekanismen.

Men 20. april, på Hitlers fødselsdag, dukket Folke Bernadottes hvite busser også opp i Neuengamme.

— Vi kjørte gjennom Nord-Tyskland til Frøslev-leiren i Danmark. Det var rene hvileleirene. Her fikk vi øllebrød, smiler Hans Tveten.

— 1. mai ble vi kjørt via København til Malmö, og så var vi i Sverige i vel en måned før vi kom hjem til Oslo. Det var en fantastisk mottakelse!

20 av studentene kom ikke igjen, og mange ble senere rammet av sykdom.

— Hva har den tiden betydning for deg personlig?

— Den har betydd mye, svarer Hans Tveten. — En ble vant til elendighet. Og en så hva disiplin, ro og verdighet betyr. I den forbindelse må jeg sende en tanke til dagens studentoppptøyer...

Rise Gramstad